

Az erdőtörvény a teljes erdészeti ágazat és vele az erdőgazdálkodói szakmai munka alapjogszabálya. A törvény-módosítás általános összefoglalását korábbi lapszámunkban már közreadtuk. A 2018. novemberi lapszámunkban indult tematikus cikksorozatban hatósági/tervezési, magánerdő-gazdálkodói, természetvédelmi és végül állami erdőgazdálkodói szempontrendszerként kerülnek bemutatásra az erdőtörvény-módosítás hatására életbe lépett legfontosabb változások.

Erdőtörvény-módosítás és természetvédelem

Dr. Gálbidy László – erdővédelmi programvezető, WWF Magyarország

Az erdőtörvény 2017. év őszén hatályba léptetett módosítása számos ponton érinti a természetvédelmi kérdéseket. A következő néhány bekezdésben főként a védett, illetve Natura 2000 területeken álló erdők-re vonatkozó fontosabb jogszabályi változtatásokat tekintjük át.

Erdőgazdálkodás és természetvédelem

Magyarország első védett természeti területe az 1939-ben oltalom alá helyezett debreceni Nagyerdő lett. A négy esztendővel korábban hatályba lépett, *Kaán Károly* nevével fémjelzett *1935. évi IV. törvénycikk az erdőkről és a természetvédelemről* szintén arról tanúskodik, hogy a két ágazat – erdőgazdálkodás és természetvédelem – szellemisége megfér egymással, céljai szorosan összekapcsolódnak.

Az azóta eltelt több mint hetven év alatt felhalmozódott tudásunk alapján bátran kijelenthető, hogy elődeink jó úton jártak: az erdők fenntartható használatára – annak valamennyi ökoszisztéma-szolgáltatását figyelembe véve – nem valósítható meg a természetvédelmi szempontok alapvető érvényesítése nélkül.

Hogy csak egy, világszerte igazolt példát hozunk: az erdőben található álló holt, illetve odvas fák védelme a rovarfogyasztó madár- és denevérfajoknak biztosít élőhelyet, ami hozzájárul az erdőkárok csökkentéséhez.

A természetvédelem élőhelyeket helyreállító törekvése az erőforrások megőrzését is szolgálja – pl. az elegység, vagy a változatos korosztály-szerkezet ellenállóbbá teszi az erdőt a különféle elemi károkkal; szélöntésekkel, jégtörésekkel, tűzzel, rovarkárok stb. szemben.

Magyarország erdőterülete – ismert tájtörténeti okokból – az alacsonyabb természetességű faállományok túlsúlyá-

val jellemezhető, különösen síkvidéken. Hegy- és dombvidéken ugyancsak jellemző, hogy az erdők természetessége számos mutató vonatkozásában elmarad a lehetőségtől.

A természetvédelmi korlátozások eszköztárának fontos szerepe van abban, hogy a korábbi évszázadok erdősítései és fahasználatának örökségei – pl. termőhelyidegen fajokból álló erdők, hiányos korosztály-szerkezetű, elegyfajokban és mikroélelőhelyekben szegény stb. állományok, különösen a védett és Natura 2000 területeken – fokozatosan természetesebbé válhassanak. A faanyagtermelés hagyományos

A 2009-es erdőtörvény ugyancsak fontos előrelépést tett a nem vágásos (akkori terminológiával: száraló, átalakító, faanyagtermelést nem szolgáló) üzemmódok támogatásában; előírva azok alkalmazását az állami erdők egy részén, az ország valamennyi erdőtervezési körzetében.

Természetvédelmi célú korlátozások változása védett és Natura 2000 erdőterületeken

Az erdőtörvény 2017. évi átfogó módosítása jelentősen érintette a természetvédelmi célú paragrafusokat. Az erdőtermészetességre, rendeltetésre,

Tölgyes száraló erdő (Balaton-felvidék)

időbeli és térbeli korlátozási lehetőségek mellett a faállomány-szerkezet átalakításában komoly szerepe van a társadalom részéről egyre inkább támogatott nem vágásos üzemmódoknak is.

A védett és Natura 2000 területek természetességi állapotának javításában kulcsfontosságú szerep hárul az erdőtörvényre. A törvény 2009 óta markánsan jeleníti meg az erdőtermészetesség koncepcióját; rendelkezései a természetesség növelését, illetve szinten tartását tűzik ki célul.

illetve üzemmódra épülő, differenciált szabályozás komoly átalakításon esett át, ahogyan a korlátozások hagyományos elemeire – pl. a hagyásfacsoportok és a holtfamegőrzése – vonatkozó mennyiségi előírások is.

A korlátozások mértékének csökkenése mellett azok területi hatálya is nagymértékben leszűkült. Különösen szembeűnő, hogy a védett, illetve Natura 2000 területek erdei az eddigi gyakorlattól eltérően nem kapnak automatikusan természetvédelmi rendeltetést;

Vágásterület védett erdőben (Budai-hegység)

ahhoz további, természetességhez kötődő, vagy egyéb feltételnek kell teljesülnie. Mindez a szóban forgó erdőterület jelentős részén csökkent a tényleges védettség elért szintjét, gátolja az erdei élőhelyek fejlesztését, miközben jogi eszközökkel különbséget tesz hasonló természetvédelmi státuszú területek között.

Példaként: Natura 2000 elsődleges rendeltetésű a módosított törvény alapján csak olyan, a Natura 2000 hálózatba tartozó erdő kaphat, amely „kiemelt közösségi jelentőségű, jelölő erdei élőhelynek minősülő, természetes vagy természetes erdő természetességi állapotra vonatkozó alapelvű erdő” [23. § (3)]. Vagyis a Madárvédelmi Irányelv alapján kijelölt területek kiesnek a körből. Továbbá azok az erdők is, melyek ugyan az Élőhelyvédelmi Irányelv alapján kijelölt, különleges természetmegőrzési területen találhatók, de a származékerdő kategóriába sorolódnak – pl. értékes, sarjeredetű faállományok.

Gyengülő korlátozások

A védett és Natura 2000 területek erdei élővilágának túlélése szempontjából alapvető, hogy a fakitermelés során az élőhelyük ne semmisüljön meg maradéktalanul, és bizonyos szerkezeti elemek folyamatosan fennmaradjanak az érintett területen.

A 2009-es erdőtörvény lehetővé tette, hogy a hagyasfacsoportok akár 10% területarányban kerüljenek visszahagyásra; a meghagyható holtfa mennyiségének pedig nem volt felső határa. A védett madarak esetén a fészkek körüli védőzóna kialakítása szakmai ajánlások szerint eltérő mértékben történt,

melynek során a kialakított kör sugara elérhette a 200–400 m-t is (pl. fekete golya esetében).

Az új, 2017-es módosítások nyomán a hagyasfák előírható termértéke 5%-ban rögzítésre kerül. Ugyancsak felső korlátot kap a visszahagyott holtfa mennyisége – 5 m³/ha mértékig (28. §), amely a szakmailag indokolható 20–30 m³/ha mennyiségtől jelentősen elmarad.

A fészkek körüli védőzónák 50 m-es (teljes korlátozás), illetve 100 m-es (időszakos korlátozás) (28/A. §) egységes meghatározása szakmai szempontból ugyancsak problémás. A korlátozás az összes kiemelt közösségi jelentőségű fajra vonatkozik, tekintet nélkül azok ökológiai igényeire, érzékenységre, illetve a szóban forgó erdőállomány elhelyezkedésére, szerkezetére. Például az erdőgazdálkodás természetvédelmi

célú időbeni korlátozására általánosságban kijelölt április 1. – július 15. időszakhoz képest vannak védett, fokozottan védett bagoly- és harkályfajok, továbbá nappali ragadozó madárfajok, amelyek fészkelési időszaka ennél több hónappal korábban kezdődhet, vagy esetenként tovább tarthat.

A fajokra vonatkozó szabályozás általános értelemben is kritikus eleme a módosításnak. A közösségi jelentőségű fajok közül csak a kiemeltekre vonatkozik az új szabályozás, amely ezáltal a Madárvédelmi Irányelv mellékleteiben szereplő madárfajok teljes körét kivonja a korlátozások hatálya alól. (A madárfajok esetében ugyanis sem az irányelv, sem a hazai szabályozás nem határoz meg „kiemelt” kategóriát.) A hazai jogszabályok által védetté nyilvánított fajok köre a fentiekkel párhuzamosan a fokozottan védett fajokra szűkül le (28/A. §).

Szakmailag indokolt, de a törvényben megszabottnál nagyobb mértékű korlátozásra csak az erdőgazdálkodóval történő megállapodás után van lehetőség [28/A. § (3)]. Helyi védett területek esetén [28/A. § (4)] a rendeltetés közérdekből történő megállapítása kártalanítási kötelezettséget vonhat maga után [23. § (3)] – ami további jelentős erdőterületet vonhat ki a tényleges természetvédelmi korlátozások alól.

A korlátozásokkal érintett erdők körének szűkülése

Fontos változás, hogy a módosított erdőtörvény a természetvédelmi korlátozásokat az elsődleges rendeltetéshez, a természetességhez, illetve esetenként további feltételekhez köti. Védett er-

Telepített tölgyes (Velencei-hegység)

dők esetében a korlátozások *csak az első két természetességi kategóriára* vonatkoznak, ami az érintettséget országos átlagban kb. harmadára (!) csökkenti (27. §).

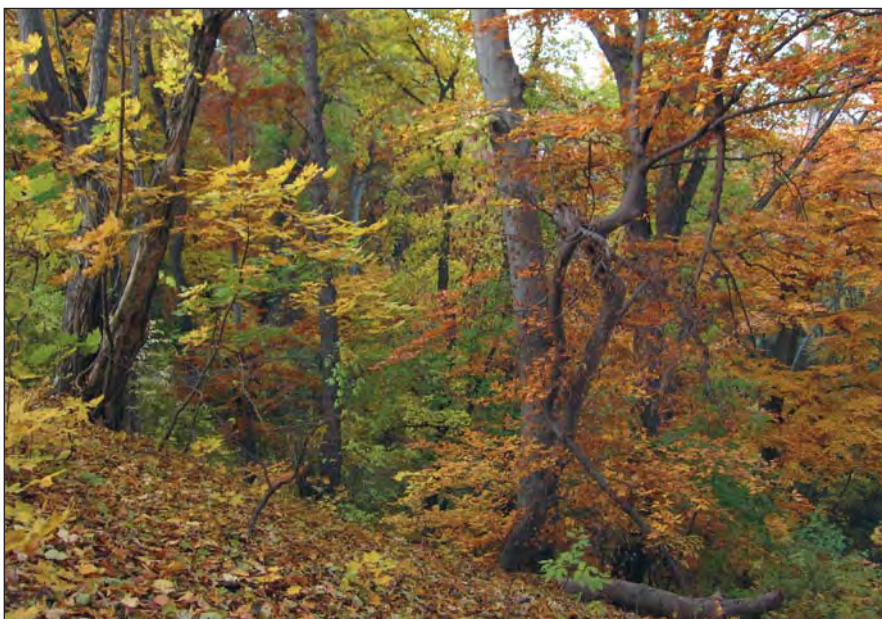
Szintén védett területen az árvízvédelmi és honvédelmi rendeltetés megelőzi a természetvédelmi rendeltetést (23A. §, 28C. §), így ott az első két természetességi kategória esetén is csak részlegesen érvényesíthetők a korlátozások.

Ahogy már említettük, Natura 2000 erdőknél ezentúl csak a különleges természetmegőrzési területek közösségi jelentőségű, *első két természetességi kategóriába tartozó* erdeire vonatkoznak a korlátozások.

Mindez azt jelenti, hogy a Natura 2000 rendeltetés az uniós elvek alapján kijelölt terület töredékén marad meg. (Megjegyzés: a védett, illetve Natura 2000 hálózatba tartozó erdők jelentős része a harmadik, ún. származékerdő kategóriába esik – köztük a sík- és dombvidékek sarjeredetű erdei, pl. értékes tölgyesek.)

A 2009. évi erdőtörvény szerint a nem vágásos üzemmódok alkalmazására állami erdőekben kötelező résznyadok alapján kellett fokozatosan áttérni, valamennyi erdőtervezési körzetben. A törvényt módosítás nyomán, síkvidéken e kötelezettség megfelelődik (10. §).

A védelmi rendeltetések többsége kikerül abból a körből, amelyben a nem vágásos üzemmódok előírhatók, és csak az elsődleges rendeltetés számít. A Natura 2000 elsődleges rendeltetés fentebb részletezett szigorítása pedig további forrása annak, hogy a 10. § területi hatálya

Idős, védett erdő (Budai-hegység)

többszörösen leszűkül. Hogy milyen mértékben, azt az Országos Erdőállomány Adattár alapján elvégzett pontos elemzések tudnák feltárni, de a nagyságrend megbecsülhető.

A területi hatály csökkenése mellett egy új üzemmód bevezetése is jelentősen átrajzolja a folyamatos erdőborításra való áttérés koncepcióját. A nem vágásos üzemmódok között – az *örökerdő* és *faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódok* mellett – megjelenik az ún. *átmeneti üzemmód*, ami a korábbi *átalakító üzemmód* utóda. Annyi különbséggel, hogy ennek keretei között 1,5 hektáros vágásterületek is létrehozhatók [29. § (3.)]. Az elsőre aprónak tűnő változtatás jelentős mértékben kiüresíti a 2009. évi erdőtörvény egyik előremutató vívmányának tekinthető 10. §-t.

Hogyan tovább?

A fenti néhány témakör elemzése távolról sem ad teljes képet. Sok egyéb módosítás – az erdőfelújítás szabályainak lazításától a közelítő nyomok kialakításáig; az alacsonyabb természetességű erdők vágáskorának eltörléséig – további hátrányos változások forrása lehet természetvédelmi szempontból (is). Akadnak ugyanakkor olyan változtatások – pl. az erdei legeltetéssel, felnyíló erdőkkel kapcsolatosak – amelyek előrelépésnek bizonyulhatnak. Az összkép azonban kevésbé értékelhető progresszívnek. A törvényhez kapcsolódó végrehajtási rendeletek a hatálybalépés óta eltelt több mint egy év alatt nem készültek még el teljes körűen. Már csak ezért sem láthatjuk egyelőre pontosan, hogy milyen módon érvényesül majd a terepen a módosított erdőtörvény. A természeti értékek védelmét erdőknél szabályozza, és bár egyes esetekben prioritása lehet – aligha hidalja át az erdőtörvény korlátozásainak könnyítése után előálló valamennyi rendszerszintű konfliktust.

Realitás, hogy az erdőgazdálkodás és a természetvédelem között meg kell találni a társadalmilag elfogadható, támogatható egyensúlyt. Mégis, ha a 2009-es erdőtörvény preambulumban megfogalmazott – a biológiai sokféleség megővésére vonatkozó – gondolatokat összevetjük a fentebb összegzett változtatásokkal, az a kényelmetlen érzésünk támadhat, hogy elmélet és gyakorlat nem egy irányba mutat.

Képek: **dr. Gálhidy László**

Holtfa, ártéri erdőben (Maros-ártér, Arad mellett)